

ЖВАНЧИК

Жванчик починається вище села Клинове Городоцького району на висоті 320 метрів над рівнем моря. Його довжина — 106 кілометрів, площа басейну — 760 квадратних кілометрів.

З КЛИНОВОГО річку вярджують у путь до Дистра пишикокі верби. Одразу за селом у приборежий смузі шумить 19-гектарний гай, посаджений колгоспниками і школярами шістнадцяти років тому. Він піднімає рівень ґрунтових вод, оберігає Жванчик від замулення.

Перший «шрам» на річці з'являється в Кутківцях Чермеровського району. Під час меліорації тамтешнє господарство випрямлює русло на чималому відрізьку. Нерозумнє втручання далось взнаки — річка обміліла, замулилася. Чимало джерел пересохло. Нема тепер і потічка, який раніше збігав від залізничі. Іншу притоку, як кажуть, горобець перейде вбрід. Жителі перетворили її в смітник.

Невдало провели меліорацію і в Демківцях. Річку випрямили. Уздовж берегів осушили 51 гектар земель. Торк на нх збрали лише по 133 центнери кукурудзи на силос. Замір, що обійшовся у 125 тисяч карбованців, не виправдав надії. Та й Жванчику підрізали водоносні жили...

Перед Чермерівцями течія ширшає, в райцентрі розливається чималим ставом.

— Водойму зробив колгосп «Україна». — говорить інженер-агрономеліоратор районного управління сільськогосподарства Г. М. Закржевський. — Весною запустили 25 тисяч малька коропів, і на притоці Ямпільчик зарибляв ставок...

У господарстві не погналися за клаптиком орної землі, а раціонально використали долини, створивши на них водойми.

На жаль, у селищі є і погані приклади. Місцевий цех Городоцького молочного-консервного комбінату забруднює річку стоками. Скидає їх і лазья.

У Бережанній воді прямо в руслі мують машини. З свиновідгодівельного комплексу колгоспу імені Держинського під час дощів через притоку гній потрапляє у Жванчик. Тече у річку гноівка і в Теремківцях.

І ось до чого призводять недбалство, невикрадану меліорація, розорювання берегів. За 30 років річка зміліла біля Кугаєвць на 15 сантиметрів, швидкість течії і поперечний розріз води стали відповідно в 4,5 і 2 рази менші. Якщо раніше протікало 0,71 кубометра води за секунду, то тепер лише 0,09.

Ці негвітні цифри повідомив співостережник Кугаєвцького гідрожетпоста Адам Дмитрович Коваль. Звичайно, дещо «сперебувала» природа. Та все ж вина людей більша.

Побували ми і в Почапінцях. Проїжджали поблизу річки, порослого рогозом ставка, де вдалось водитись риби, личини. Чисто тут.

Справу турботливих рук побачили і в Кормильчому. Колись на березі Жванчика, біля школи, був пустир. Постійні

Як здоров'я, річко?

зсуви ґрунту з нього замулювали русло. Учні під керівництвом директора школи Івана Семеновича Медведика заклали сад, через кілька років обсадили прилеглі схили річки деревами і кущами. «Голубі» і «зелені» патрулі оберігають насадження від худоби, сліdkують за чистотою річки.

З РОЗПОВІДЕЙ туристів ми знали, що в Кам'янському-Подільському районі Жванчик протікає у мальовничій, переважно лісній місцевості. Через те й вирішили пішки пройти отих 30—35 кілометрів, що залишилися до гирла річки. Почали з Оринина, де річка розрізає навпіл широку долину. Біля водоспаду купається гамірлива дітвора. Нижче за течією сидять рибалки. У багатьох в садках чималий улов.

Звиваючись, Жванчик ближче підходить до лісу, що простягається аж ген до горизонту. У Ріпінцях з городів до води ведуть кладки, правим берегом струмки вибиваються з-під кам'яної товщі високого схилу. Перед греблею, коло млина, річка засмічена. Чого тільки нема на плесі: плавають черевки, пластмасові місткості з-під різних хімікалій. На міліні лежать скати, моток дрогоу.

За водоспадом відкривається ще гірша картина. З ферми спікає гній. На ліні русла вперше з'являються цілі смуги жабуриння. Виростають і острівки з мулу. Від розорювання, ерозії правий берег осушається.

Аж ось зона Кадивецького лісництва. Стіна дерев спочатку тягнеться справа, протилежний схил вкривають лише кущі глоду, шипшини. Кілометр за кілометром річка ожинає, глибокає. Незабаром відкривається чудовий пейзаж. Маківки прямолиних скель тусто вкриті лісом. Над ними тремтить синя-синя димка. Жванчик попертає вліво, і скелі начеб біжать за ним, різко знижуються. На виході з Кадивець перебираємося хитким місточком на лівий берег. Тепер дерева з обох боків.

Вмилися в Жванчику, спробували на смак воду. Добра. От що значить ліс! Він не тільки захищає річку від замулювання і забруднення, але й нейтралізує шкідливі речовини, поліпшує хімічний склад води, її бактеріологічні показники. Воістину чарівник!

Вранці продовжили мандрівку. Вже через якийсь кілометр у Лисківцях почалися знайомі раніше картини: сміття в річці, городи «висять» над берегами, замулюють русло. Ще гірше в Рихті. Коло саду схил Жванчика перетворили в смітник. На всьому протязі, куди доходять хати, в річку викидають всячину.

За Слобідсько-Рихтівською річка роздвоюється на рукави, а потім знову сходиться. Вріз у долину стає глибшим. У місяць розорювання лівий берег осипається. Плуг пускають у водоохоронній зоні і перед невеличким хутором Сьомаки. Протилежний берег тут готують до залісення. І це відрадно.

Далі вниз за течією знову чудові куточки. Схили вкриті мішаним лісом. Росте чимало ліщини, кизилу, терену, подекуди трапляється барбарис. Почастішали струмки-притоки, густіною стала трава обіч річки, вода прозорішоу.

Але не надовго. У Ластівцях біля мосту мують машини. На виході з села коло води темніє гноярка, просочуються до річки і якісь мильні стоки. З усіх населених пунктів у Ластівцях чи не найбільше забруднюють Жванчик. Тутешній і сусідній колгоспи розорюють береги. А біля самого гирла волі влаштували мийку машин.

ЩО ЗРОБИТИ, аби вода в Жванчику була чиста? Передусім треба створити надійну водоохоронну зону на всьому протязі річки. Тобто, заліснити, залужити береги. Найгостріше ця проблема стоїть у Чермеровському районі, де менше лісів уздовж Жванчика, а сам він має більшу протяжність, ніж на Кам'яничині і Городоччині, разом узятих. В районі передбачається залужити по Жванчику і його притоках 146 гектарів земель, ще більше — заліснити. Однак під різними приводами господарства неохоче беруться за діло.

Дошкуляють річці й побутові та сільськогосподарські відходи. Уже не раз говорилось, що давно назрів час у кожному селі обладнати звалища. Вони вкрай потрібні. І затрат особливих не вимагають. Про це свідчить досвід Зарічанської сільської Ради.

Незабаром для Жванчика може постати ще одна проблема. Чермерівці розвиваються, отже кількість стоків постійно зростає. Але досі селище не має очисних споруд. І затримка не в коштах — ніхто з обласних будівельних організацій не хоче братися за спорудження, як сказали в райкомі партії. А тутешнім не під силу. Нині сільгосптехніка буде в селищі майстерні по ремонту комбайнів. Тут лагодитимуть техніку і з інших районів. До речі, стоки там будуть чималі. Куди їх діти? Мабуть, обласільгосптехніці треба взятися за будівництво очисних споруд. Адже без них майстерні ніхто не дозволить вести у дію.

Коли розв'язати вказані проблеми, доля Жванчика не викликать занепокоєння.

В. КРИВОШИЯ.

Наступний рейд по річці Тернаві.

«Радгоспке Лесіа» 23 серпня 1960